

Sygn. akt V CZ 32/21

POSTANOWIENIE

Dnia 18 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek (sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa G. O.
przeciwko M. W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 18 czerwca 2021 r.,
zażalenia pozwanej na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 21 stycznia 2021 r., sygn. akt I ACa [...],

uchyla zaskarżony wyrok; pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zaskarżonego postępowania zażaleniowego Sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

UZASADNIENIE

Powód G. O. wniósł o zasądzenie od pozwanej M. W. kwoty 64 907,50 euro z ustawowymi odsetkami od dnia 2 sierpnia 2018 r.

Wyrokiem z dnia 22 czerwca 2020 r. Sąd Okręgowy w W. uwzględnił powództwo. Sąd ustalił, że strony pozostawały w nieformalnym związku o cechach konkubinatu. W trakcie jego trwania powód przekazał na rachunek bankowy H. G. (matki pozwanej) trzema przelewami z rachunku bankowego, którego był wyłącznym posiadaczem i z rachunku bankowego, którego był posiadaczem wspólnie z nieżyjącym obecnie ojcem A. O., kolejno kwoty 3 000 euro, 50 691,81

euro i 11 150 euro z przeznaczeniem na zakup lokalu mieszkalnego. Kwoty te, po przeliczeniu na walutę polską, zostały przelane na rachunek bankowy D. L., z którą pozwana zawarła w dniu 25 sierpnia 2008 r. umowę sprzedaży lokalu mieszkalnego, położonego w W. przy ul. J.. Strony, po przeprowadzeniu remontu, mieszkały w tym lokalu do 2013 r., następnie wynajmowały go i zamieszkały w nabytym przez powoda domu, położonym w W. przy ul. P.. Strony planowały zawarcie małżeństwa, ale rozstały się, gdy powód we wrześniu 2017 r. dowiedział się o zdradzie pozwanej. Sąd ocenił, że cel świadczenia, polegający na zamiarze zawarcia małżeństwa, nie został zrealizowany na skutek nielojalnego i nieuczciwego zachowania pozwanej. Uznał, że doszło do bezpodstawnego wzbogacenia po jej stronie, a podstawę rozliczenia powinien stanowić art. 405 i nast. k.c., przy czym pozwana nie wykazała, aby nie była już wzbogacona.

Wyrokiem z dnia 21 stycznia 2021 r. Sąd Apelacyjny w (...) uchylił wyrok Sądu pierwszej instancji i przekazał mu sprawę do ponownego rozpoznania. Jako podstawę orzeczenia kasatoryjnego wskazał nierozpoznanie istoty sprawy polegające na nieokreśleniu chwili ustalenia i sposobu wyliczenia wysokości wzbogacenia, to jest okoliczności istotnych wobec trwania związku konkubenckiego do 2017 r. i czasowego wspólnego korzystania z nabytego lokalu. Wskazał, że zgodnie z art. 405 k.c. podstawą rozliczenia powinno być ustalenie rzeczywistego wzbogacenia w dacie orzekania, gdyż tylko takie prowadzić może do przywrócenia równowagi majątkowej naruszonej bez podstawy prawnej. Zwrócił ponadto uwagę na potrzebę rozważenia czyją własność stanowiły przekazane środki pieniężne oraz dopuszczalności dochodzenia należności w walucie obcej. W ocenie Sądu, na instancyjną kontrolę orzeczenia nie pozwala sporządzenie uzasadnienia z naruszeniem wymogów określonych w art. 328 § 2 k.p.c.

Pozwana na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. wniosła zażalenie do Sądu Najwyższego. Dochodząc uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego w całości, zarzuciła naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie.

Sąd Najwyższy zważył:

Zgodnie z art. 394¹ § 1¹ k.p.c., zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Zażalenie to jest szczególnym

rodzajem środka zaskarżenia, bowiem nie służy kontroli materialno-prawnej podstawy orzeczenia, która może być przeprowadzona wyłącznie w postępowaniu kasacyjnym. Zakres kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym, opartym na art. 394¹ § 1¹ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., jest ograniczony. Nie może on wkraczać w merytoryczne kompetencje sądu rozpoznającego apelację, oceniać zasadności żądania, zarzutów apelacji ani merytorycznej prawidłowości stanowiska sądu odwoławczego. Sąd Najwyższy bada jedynie przesłanki przewidziane w powołanym przepisie, tj. prawidłowość kwalifikacji określonej sytuacji procesowej w aspekcie przyjętej podstawy kasacyjnej i odpowiednio oddala zażalenie, albo uchyla zaskarżony wyrok przekazując sprawę do ponownego rozpoznania (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2014 r., IV CZ 54/14 oraz z dnia 26 września 2014 r., IV CZ 49/14 - niepubl.). W ramach tej oceny może być jednak poddana kontroli prawidłowość wskazania na konieczność uzupełnienia postępowania dowodowego.

Wskazaną podstawą uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji było nierozpoznanie istoty sprawy. Z utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że przesłanka ta jest spełniona, gdy sąd pierwszej instancji rozstrzygnął nie o tym, co było przedmiotem sprawy, zaniechał w ogóle zbadania materialnej podstawy żądania, pominął merytoryczne zarzuty zgłoszone przez stronę, rozstrzygnął o żądaniu powoda na innej podstawie faktycznej jak zgłoszona w pozwie, nie uwzględnił bądź nie rozważył wszystkich zarzutów pozwanego dotyczących kwestii faktycznych lub prawnych rzutujących na zasadność roszczenia powoda. Innymi słowy, przez "nierozpoznanie istoty sprawy" w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. należy rozumieć całkowite zaniechanie wyjaśnienia istoty stosunku prawnego, na którego tle doszło do rozstrzygnięcia (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2019 r., I CZ 83/19 - niepubl.).

Sytuacja taka nie zachodzi w przedmiotowej sprawie. Sąd pierwszej instancji rozstrzygnął o roszczeniu powoda, stosując do niego przepisy regulujące instytucję bezpodstawnego wzbogacenia. Na etapie postępowania zażaleniowego, jak wskazano wyżej, Sąd Najwyższy nie może zbadać prawidłowości oceny prawnej sprawdza jedynie, czy rzeczywiście doszło do nierozpoznania istoty

sprawy (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2021 r., I CZ 88/20, z dnia 3 lutego 2021 r., V CZ 71/20; z dnia 29 grudnia 2020 r., IV 72/20 - niepubl.). Nie budzi wątpliwości, że Sąd Okręgowy rozstrzygnął o żądaniu pozwu, bowiem zasądził dochodzoną kwotę oraz podał podstawę faktyczną i prawną swego rozstrzygnięcia. Oceny, czy sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy, dokonuje się analizując żądanie pozwu w aspekcie przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia, nie obejmuje ona ewentualnych wad postępowania, w szczególności poczynienia błędnych lub niekompletnych ustaleń faktycznych oraz nierozważenia dowodów przeprowadzonych w sprawie. Należy mieć przy tym na względzie przyjęty w polskiej procedurze model apelacji pełnej, obligujący sąd apelacyjny do naprawienia wszystkich naruszeń prawa materialnego mieszczących się w granicach zaskarżenia, i powinność uzupełniania postępowania dowodowego w granicach związania zarzutami prawa procesowego (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, której nadano moc zasady prawnej, OSNC 2008, nr 6, poz. 55). Zakwestionowanie w części poglądu prawnego co do wykładni przepisu prawa materialnego mającego zastosowanie w ustalonym stanie faktycznym nie oznacza nierozpoznania istoty sprawy. Sąd uznając, co do zasady, prawidłowość przyjęcia art. 405 k.c. jako podstawy prawnej rozstrzygnięcia z zastrzeżeniem, że ocena zakresu rzeczywistego wzbogacenia winna dotyczyć stanu na datę orzekania powinien uzupełnić ustalenia dotyczące tej przesłanki we własnym zakresie. Podobnie w granicach jego kognicji mieściła się ocena, czy przysporzenie nastąpiło z majątku powoda bądź czy weszło do niego roszczenie z tego tytułu, zatem czy przysługuje mu legitymacja materialno-prawna dochodzenia roszczenia.

Z tych względów Sąd Najwyższy uwzględnił zażalenie i uchylił zaskarżony wyrok na podstawie art. 398¹⁵ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego Sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie (art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.).

